

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Joanny Lubimow
na temat:

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA RP I RFN W MONITOROWANIU I DIAGNOZOWANIU ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA W PROCESACH MIGRACYJNYCH

1. Znaczenie tematu rozprawy

Instytucje zajmujące się analizą i prognozowaniem rozwoju środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego, tak w ujęciu regionalnym jak i globalnym, są zgodne co do jego dynamicznych, turbulentnych i mało przewidywalnych zmian. Na taki stan rzeczy ma wpływ wiele czynników, do których należy zaliczyć m.in.: skutki wszechobecnej globalizacji, terroryzm i zorganizowaną międzynarodową przestępczość, fundamentalizm religijny, ścieranie się interesów mocarstw globalnych i regionalnych, masowe migracje ludności, rywalizację pomiędzy państwami o dostęp do kluczowych zasobów naturalnych oraz ekspansywne polityki zagraniczne państw Europy Środkowo-Wschodniej. Wspomniane wyżej zjawiska generują nowe wyzwania i zagrożenia dla wszystkich podmiotów środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego oraz wzajemnie się implikują. Należy podkreślić, że często za nowymi wyzwaniami ale i znanymi już zagrożeniami dla bezpieczeństwa globalnego, regionalnego, jak i państwowego, nie nadążają działania istniejących podmiotów bezpieczeństwa. W wyniku tego, współczesne strategie oraz funkcjonujące systemy i procedury, a także łączące je powiązania funkcjonalne w zakresie szeroko pojętego bezpieczeństwa, dość często nie są w stanie skutecznie przeciwstawić się wyzwaniom i zagrożeniom wynikającym z ewoluującego środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego.

Sukces integracji europejskiej państw Europy Zachodniej, którego owocem jest Unia Europejska, stał się przykładem i wskazówką do podjęcia fundamentalnych działań w zakresie ścisłej współpracy na rzecz dalszej integracji i rozwoju. Jednym z przełomowych wydarzeń z tej dziedziny było zniesienie granic wewnętrznych układem z Schengen. Oprócz istotnych udogodnień dla państw sygnatariuszy tzw. strefy

Schengen, spowodowało to także szereg zagrożeń i negatywnych zjawisk. Ujemną stroną strefy Schengen stały się zagrożenia dla państw członkowskich, które pojawiły się w momencie otwarcia granic.

Problematyka, którą Autorka dysertacji podejmuje jest szczególnie ważna w związku z sytuacją na świecie i tym samym w Europie, wynikającą z napięć i konfliktów zbrojnych, różnic rozwoju gospodarczo-społecznego, politycznego determinujących mobilność ludności. W związku z powyższym wartym zastanowienia jest fakt czy model ochrony granicy polsko-niemieckiej regulowany między innymi treścią współpracy transgranicznej tworzy stan bezpieczeństwa wspólnego obszaru Schengen w aspekcie nasilonej migracji ludności. Dzisiaj potrzeba skutecznej strategii na miarę nowych wyzwań, oznacza to konieczność potwierdzania siły i żywotności Unii Europejskiej, która da gwarancje bezpieczeństwa w procesach migracyjnych, a zarazem wykaże gotowość do współdziałania opartą na wzajemności pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec w odniesieniu do współpracy transgranicznej.

Z uznaniem należy więc odnieść się do zaproponowanego przez Doktorantkę przedmiotu badań, którego niekwestionowana aktualność sugeruje potrzebę pogłębionych studiów nad stanem transgranicznego bezpieczeństwa granicy polsko-niemieckiej (wspólnego obszaru Schengen) osiągnięty w drodze współpracy państw obejmującej monitorowanie i diagnozowanie zagrożeń determinowanych przepływami migracyjnymi.

2. Ocena wartości metodycznej rozprawy

Rozprawa jest poprawnie skonstruowana pod względem metodycznym. Temat pracy jest aktualny i dobrze sformułowany, jednakże sugeruję, aby unikać skrótów „Współpraca transgraniczna RP i RFN w monitorowaniu zagrożeń bezpieczeństwa w procesach migracyjnych”.

Doktorantka we wstępie dość przekonująco uzasadniła potrzebę zbadania podjętej problematyki, wskazując na znaczenie aktywności państw UE w obszarze monitorowania, diagnozowania i zapobiegania zjawiskom determinowanymi ruchami migracyjnymi oraz wyzwaniem dla służb zajmujących się ochroną granic. Ważne jest to aktualnie w aspekcie kryzysu migracyjnego oraz stanowiska Niemiec w kwestii absorpcji migrantów co z pewnością zdeterminowało nasilenie mobilności uchodźców w kierunku RFN.

Zamiany badawcze przedstawione zostały w oddzielnym rozdziale zatytułowanym „Metodologiczne podstawy badań”. Miały one swe odniesienia

cew

w treściach pracy oraz w zakończeniu, gdzie znajdujemy ocenę realizacji procedury badawczej. Zastosowane podejście metodyczne jest na ogół zgodne z wymaganiami środowiska uprawiającego nauki społeczne. Określony w dysertacji przedmiot badań „transgraniczne bezpieczeństwo granicy polsko-niemieckiej” czytelnie nakreśla wycinek rzeczywistości stanowiący obszar penetracji naukowej.

Autorka za cel pracy przyjęła: „analizę modelu ochrony granicy polsko-niemieckiej, będącego elementem zintegrowanego systemu zarządzania granicami UE oraz eksploracja zagrożeń migracyjnych występujących na wyselekcjonowanym odcinku wewnętrznej granicy”. Moim zdaniem, niewłaściwe użycie słowa ...”analiza”, gdyż jest to teoretyczna metoda badawcza. W związku z powyższym podczas publicznej obrony doktorskiej **proszę o przedstawienie prawidłowego brzmienia celu głównego dysertacja**. Niedosytem naukowym jest dla mnie brak celu poznawczego i użytecznego, czy celów szczegółowych, co byłoby użyteczne dla Autorki podczas prowadzenia badań naukowych, jednakże nie umniejsza to merytoryki dysertacji. Proszę zatem **zaprezentować propozycję tych celów podczas obrony dysertacji**.

Problem badawczy zawarty w pytaniu: „Czy współczesne zagrożenia wynikające z procesów migracyjnych determinują konieczność opracowania efektywnego modelu reagowania zapewniającego bezpieczeństwo wewnętrznych granic UE/strefy Schengen, w tym granicy polsko-niemieckiej?” został sformułowany czytelnie i trafnie w odniesieniu do sytuacji problemowej. Autorka we właściwy sposób dostrzegła na etapie tworzenia głównego problemu badawczego i problemów szczegółowych niedomagania modelu ochrony granic wewnętrznych UE. W pracy doktorskiej przyjęto 6 problemów szczegółowych. W tym miejscu chciałem zwrócić szczególną uwagę na poprawność relacji między głównym problemem badawczym, problemami szczegółowymi, hipotezami szczegółowymi, które muszą korespondować ściśle z treściami kolejnych rozdziałów. **Podczas rozprawy proszę wskazać na relację problemów szczegółowych z rozdziałami**.

Wątpliwość moją budzi skromna konstrukcja głównej hipotezy, bowiem nie różni się ona niczym od głównego problemu badawczego i nie go ma w niej żadnych przypuszczeń co do jego rozwiązania. Powyższą nieścisłość łagodzą poprawnie sformułowane hipotezy szczegółowe, które są zbieżne z problemami szczegółowymi. Zawarte w nich naukowe przypuszczenia świadczą o umiejętnościach metodologicznych Doktorantki oraz dają dobrą podstawę do ich weryfikacji przy użyciu zaproponowanych w dalszej części pracy metod, technik i narzędzi badawczych.

Podczas obrony dysertacji proszę o zaproponowanie drobnych korekt w głównej hipotezie roboczej.

Autorka rozprawy w procesie badawczym przyjęła metody teoretyczne, tj. analiza, synteza, porównanie i wnioskowanie, zaś z metod empirycznych użyte zostało badanie źródeł wtórnych ilościowych. Co do metod teoretycznych nie mam wątpliwości o słuszności ich wyboru, natomiast mam do duże uwagi metod empirycznych. Brakuje mi wiarygodnych metod empirycznych takich jak obserwacja, eksperyment, sondaż diagnostyczny (techniką wywiadu i ankiety), modelowanie czy badanie dokumentów (prace historyczne). **Podczas obrony proszę o wyjaśnienie dlaczego nie wykorzystwała Pani w procesie badawczym metod empirycznych, a tylko badanie źródeł wtórnych ilościowych i co one wniosły nowego do nauki.**

Za poprawny uważam układ recenzowanej pracy doktorskiej. Jej struktura jest przejrzysta, a prowadzone wywody stanowią powiązaną całość. Pracę cechuje pragmatyzm naukowy, bowiem treści poszczególnych jej części są ze sobą dość poprawnie powiązane – następne wynikają z poprzednich jako efekt nakreślonego sposobu przedstawiania poszczególnych kwestii i prezentacji uzyskanych wyników badań. Pomimo tego, **proszę odpowiedź w jaki sposób problemy szczegółowe korespondują z rozdziałami pracy.**

Rozprawa zapoczątkowana jest wstępem, a następnie rozwinięta w pięciu rozdziałach, stanowi zamkniętą i tematyczną spójną całość. Praca doktorska to obszerne dzieło prawie 400 stronicowe, oparte na fachowej bibliografii (w spisie bibliograficznym ujęto około 300 pozycji dotyczących różnych aspektów rozpatrywanej problematyki), wzbogacone licznymi wykresami, tabelami i rysunkami, co moim zdaniem świadczy o profesjonalnym podejściu doktorantki. Moim zdaniem Autorka doktoratu mogłaby jednak swoje badania teoretyczne ująć w mniej obszernej formie, przedstawiając mniej teorii a więcej empirii. Dla przykładu w rozdziale pierwszym Doktorantka przytacza np. definicje książkowe celu głównego, problemu głównego i inne, co moim zdaniem nie wnosi nic istotnego a tylko zwiększa objętość doktoratu. Uważam także, że kolejność rozdziałów powinna być inna, a rozpatrywać należałoby na początku zagrożenia migracyjne, a następnie przeciwdziałanie tym zagrożeniom (patrz rozdział III. **Systemowe ujęcie procesów przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym**, rozdział IV **Identyfikacji i analiza zagrożeń migracyjnych**). Pomimo powyższego jednak rozprawa posiada logiczny układ i charakteryzuje się dobrym poziomem pisarskiego ujęcia wniosków z badań

teoretycznych. Mimo pewnych uwag z dużym uznaniem odnoszę się do wartości metodycznej dysertacji podkreślając dojrzałość Autorki do samodzielnego prowadzenia badań.

3. Ocena merytoryczna

Część merytoryczną pracy ujęto w czterech rozdziałach odpowiadających treścią zamiarom badawczym zawartym w części metodycznej. Treści merytoryczne zawarte w poszczególnych rozdziałach są oryginalne, wiarygodne poparte wynikami badań teoretycznych i częściowo wnoszą wkład do nauki o bezpieczeństwie, zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa transgranicznego.

W rozdziale drugim zatytułowanym „Proces migracyjny w ujęciu teoretycznym i prawnym” zaprezentowano analizy związane z terminologią odnoszącą się do procesu migracji zaprezentowane przez badaczy tej problematyki oraz wynikające z dokumentów międzynarodowych. Skupiono się na analizie uwarunkowań procesu imigracji do Unii Europejskiej, tj. znaczenia sytuacji gospodarczej, sytuacji na rynku pracy, regulacji prawnych i gwarancji socjalnych, jako zachęty dla osób przyjeżdżających. Rozważania objęły również skalę i intensywność przepływów migracyjnych do UE w latach 2004-2017. Rozdział uważam za poprawnie skonstruowany, który obejmuje wszystkie ogólne aspekty procesów migracyjnych. Jednakże proszę podczas publicznej obrony o odpowiedź na pytanie: **Co rozumie Pani pod pojęciem proces migracyjny w ujęciu teoretycznym i prawnym?**

Rozdział trzeci został poświęcony systemowemu ujęciu procesów przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym w UE. Przedstawiono w nim analizę systemowego ujęcia zarządzania granicami UE. Z perspektywy holistycznej poddano eksploracji zagadnienia normatywnych, instytucjonalnych i technicznych narzędzi przeciwdziałania wyzwaniom migracyjnym. Podjęto również aspekt analizy ryzyka, jako instrumentu diagnozy zagrożeń w procesie mobilności przez granice UE. Moim zdaniem rozdział bardzo nowatorski, ciekawy, pokazujący jak przeciwdziałać systemowo migracji. Jak wcześniej zasygnalizowałem, ciekawszym rozwiązaniem byłoby aby ten rozdział stanowił rozdział czwarty dysertacji. Niedosyt mój wzbudził fakt braku informacji o sposobach przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym w Polsce, co niewątpliwie podniosłoby wartość rozdziału. Proszę o odpowiedź podczas obrony: **Jakie są procesy przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym w UE i w Polsce?**

Chw

W rozdziale czwartym zatytułowanym „Identyfikacja i analiza zagrożeń migracyjnych” przeanalizowano problem współczesnych zagrożeń transgranicznych oddziałujących bezpośrednio na bezpieczeństwo wewnętrzne strefy Schengen. Zinterpretowano występujące na granicach UE, ze szczególnym uwzględnieniem granicy polsko-niemieckiej, zagrożenia, tj.: nielegalne przekraczanie granicy, na podstawie podrobionych lub przerobionych dokumentów, przemyt towarów i handel ludźmi. Zidentyfikowano i poddano analizie oraz porównaniu skalę występowania zagrożenia na granicach UE i na granicy polsko-niemieckiej. Rozdział merytorycznie poprawny, wskazujący na wiedzę Autorki w tym obszarze. **Podczas obrony proszę przedstawić: Co rozumie Pani pod pojęciem Katalog Zdarzeń Granicznych i czy wszystkie zagrożenia transgraniczne zostały w tym rozdziale ujęte?**

W ostatnim rozdziale przedstawiono „Współpracę transgraniczną służb RFN i RP odpowiedzialnych za ochronę granic i kontrolę ruchu granicznego”. Eksploracja w tej części pracy obejmowała elementy konstrukcyjne modelu polsko-niemieckiej współpracy transgranicznej w zakresie ochrony granicy wewnętrznej UE/strefy Schengen. Dokonano analizy podstaw prawnych, instytucjonalnych oraz form współdziałania tworzących model systemu ochrony granicy polsko-niemieckiej. Rozdział piąty objął ocenę rozwiązań wynikających ze współpracy polsko-niemieckich służb ochrony granic w zakresie efektywności i przystawalności podejmowanych działań do spersonalizowanych potrzeb granicy.

Jak wspominałem w recenzowanej dysertacji jest brak właściwych badań empirycznych (np. sondaż diagnostyczny), dzięki którym Autorka otrzymałaby wiarygodne wyniki badań, które mogłyby posłużyć do zbudowania naukowo uzasadnionego „modelu” reagowania na zagrożenia transgraniczne spowodowane procesami migracyjnymi na granicy polsko-niemieckiej. Autorka co prawda przedstawiła na s. 337 pewne rozwiązania w zakresie współdziałania zintegrowanego zarządzania granicami, jednak moim zdaniem nie jest to „model” przeciwdziałania zagrożeniom transgranicznym oparty na badaniach naukowych Doktorantki.

Autorka za główny problem badawczy przyjęła: „Czy współczesne zagrożenia wynikające z procesów migracyjnych determinują konieczność opracowania efektywnego modelu reagowania zapewniającego bezpieczeństwo wewnętrznych granic UE/strefy Schengen, w tym granicy polsko-niemieckiej?”. W takim razie proszę, aby doktorantka odniosła się do pytania: **Czy model reagowania na zagrożenia jest**

właściwy, a jeżeli nie to jakie działania należałoby podjąć, aby skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom transgranicznym na granicy polsko-niemieckiej.

W zakończeniu rozprawy Autorka ocenia stopień osiągnięcia zakładanego celu głównego, rozwiązania problemu badawczego i stopień zweryfikowania hipotezy głównej i hipotez szczegółowych.

Reasumując, część merytoryczna recenzowanej dysertacji, pomimo pewnych niedostatków, które pojawiają się w niemalże każdej pracy naukowej i nie da się ich uniknąć oraz wątpliwości natury metodologicznej czy też dotyczących meritum analizy wyrażonych poprzez postawienie Doktorantce kilku pytań, podkreślam, że Autorka przedstawił interesujący materiał teoretyczny (trochę mniej empiryczny), który może znaleźć zastosowanie w praktyce. Zawiera on wiele ciekawych wniosków, które mogą być wykorzystane zarówno przez teoretyków jak i decydentów zajmujących się usprawnieniem funkcjonowania wybranych elementów podsystemów wykonawczych systemu bezpieczeństwa narodowego.

Wniosek końcowy

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi indywidualny dorobek doktorantki. Przedstawione w niej wyniki badań dobrze świadczą o umiejętnościach rozwiązywania problemów naukowych. Uważam, że zostały spełnione warunki ustawowe stawiane pracom promocyjnym tego typu.

Wnioskuje o dopuszczenie do publicznej obrony.

Sos. Lent
.....